

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

- HS hiểu biết thêm về những cống hiến của giới văn nghệ sĩ nói chung, giới mỹ thuật nói riêng trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc và đấu tranh giải phóng miền Nam.
- Nhận thức sơ lược về một số thành tựu của Mỹ thuật Việt Nam giai đoạn 1954 - 1975.

II – CHUẨN BỊ

1. Tài liệu tham khảo

- Chu Quang Trứ - Phạm Thị Chinh - Nguyễn Thái Lai, *Lược sử Mỹ thuật và Mỹ thuật học*, NXB Giáo dục, 1998).
- *Tạp chí Mỹ thuật*, Hội Mỹ thuật Việt Nam.

2. Đồ dùng dạy – học

Giáo viên

- Sưu tầm tài liệu về một số tác giả, tác phẩm sáng tác trong thời gian từ năm 1954 đến năm 1975 (đặc biệt là các tác giả, tác phẩm có nêu trong bài).
- Sưu tầm các phiên bản tranh khác nhau về chất liệu : sơn dầu, sơn mài, lụa, màu bột, khắc gỗ, tượng tròn, phù điêu,...
- Bộ ĐDDH Mỹ thuật 8.

Học sinh

Sưu tầm tranh ảnh, bài viết trên sách báo về các họa sĩ và các tác phẩm mỹ thuật được giới thiệu trong bài.

3. Phương pháp dạy – học

GV sử dụng các phương pháp như Bài 2 và Bài 5.

III – GỢI Ý TIẾN TRÌNH DẠY – HỌC

Hoạt động 1

Hướng dẫn HS tìm hiểu vài nét về mỹ thuật Việt Nam giai đoạn 1954 – 1975

GV chú ý một số nội dung sau :

- Thời kì này nước ta tạm chia làm hai miền : miền Bắc xây dựng xã hội chủ nghĩa, miền Nam dưới chế độ Mĩ – nguy.
- Cả nước hướng về miền Nam ruột thịt theo lời kêu gọi của Hồ Chủ tịch : vừa xây dựng miền Bắc, vừa đấu tranh giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước.
- Các hoạ sĩ là những chiến sĩ trên mặt trận văn hoá, văn nghệ.
- Từ những tài liệu kí hoạ trong chiến tranh chống Pháp, các hoạ sĩ đã sáng tác được nhiều tác phẩm mỹ thuật có giá trị như :
 - + *Nhớ một chiều Tây Bắc* (sơn mài, 1955) của hoạ sĩ Phan Kế An, ghi lại một kỉ niệm trên đường hành quân ở núi rừng Tây Bắc.
 - + *Qua cầu khỉ* (sơn mài, 1958) của hoạ sĩ Nguyễn Hiêm, ghi lại cảnh hành quân đêm trên đường ra mặt trận của bộ đội ở Nam Bộ.
 - + *Con đò bám nghe* (lụa, 1955) của hoạ sĩ Trần Văn Cẩn, diễn tả tình cảm quân dân vùng chiến khu cách mạng.
- Tháng 8 – 1964, đế quốc Mĩ mở rộng chiến tranh không quân đánh phá miền Bắc. Nhiều hoạ sĩ tới các vùng tuyến lửa ác liệt ở Quảng Bình, Vĩnh Linh, Quảng Ninh, Hải Phòng,... hoặc vượt Trường Sơn vào Nam chiến đấu, sáng tác như hoạ sĩ Huỳnh Phương Đông, Nguyễn Thế Vinh, Thái Hà, Lê Lam, Hà Xuân Phong,...
- Các hoạ sĩ tiến bộ ở miền Nam như Đinh Cường, Nguyễn Trung, Tôn Thất Văn, Huỳnh Bá Thành,... cũng có thái độ tích cực phản đối chế độ nguy quyền thông qua nghệ thuật. Các tác phẩm mỹ thuật của họ thực sự gây được tiếng vang trong công chúng yêu nghệ thuật ở các đô thị miền Nam.

Hoạt động 2

Hướng dẫn HS tìm hiểu một số thành tựu cơ bản của mỹ thuật Việt Nam giai đoạn 1954 – 1975

GV chú ý các điểm sau :

- Đây là giai đoạn các họa sĩ có nhiều tác phẩm lớn với nội dung, đề tài phong phú (đề tài chiến tranh cách mạng, đề tài sản xuất công, nông nghiệp, đề tài văn hoá giáo dục,...).
- Mỹ thuật phát triển cả về bề rộng lẫn chiều sâu và đào tạo được một đội ngũ đông đảo các họa sĩ sáng tác.
- Các tác phẩm được thể hiện bằng nhiều chất liệu khác nhau như : sơn mài, lụa, sơn dầu, khắc gỗ và có nhiều tác phẩm nổi tiếng.
- GV giới thiệu một số tác phẩm của các thể loại và các chất liệu sau :

Tranh sơn mài

- GV giới thiệu sơ qua về chất liệu và đặc điểm của sơn mài :
 - + Sơn mài sử dụng chất liệu sơn ta lấy từ nhựa của cây sơn trồng nhiều ở vùng đồi trung du tỉnh Phú Thọ ; là chất liệu truyền thống đã được các họa sĩ tìm tòi, sáng tạo để sử dụng trong việc sáng tác.
 - + Tranh sơn mài giữ một vị trí quan trọng trong nền hội họa hiện đại Việt Nam. Nghệ thuật sơn mài được hình thành qua tài năng của các họa sĩ, đã tạo nên những mảng màu tinh tế, điều luyện, những đường nét hư ảo quyến rũ, không gian ước lệ, màu sắc sâu lắng, lung linh, là sự kết hợp hài hoà giữa chất liệu dân tộc với các nội dung hiện đại.
- GV giới thiệu những tác phẩm sơn mài tiêu biểu :
 - + *Xô Viết Nghệ Tĩnh* (1957) của tập thể các họa sĩ : Nguyễn Đức Nùng, Phạm Văn Đôn, Nguyễn Văn Ty, Trần Đình Thọ, Huỳnh Văn Thuận, Sỹ Ngọc.
 - + *Nông dân đấu tranh chống thuế* (1960) của họa sĩ Nguyễn Tư Nghiêm.
 - + *Qua bản cũ* (1957) của họa sĩ Lê Quốc Lộc.
 - + *Trái tim và nòng súng* (1963) của họa sĩ Huỳnh Văn Gấm.
 - + *Kết nạp Đảng ở Điện Biên Phủ* (1963) của họa sĩ Nguyễn Sáng.
 - + *Bình minh trên nông trang* (1958) của họa sĩ Nguyễn Đức Nùng.
 - + *Hồ Gươm* (1957), *Con nghé* (1957) của họa sĩ Nguyễn Tư Nghiêm.
 - + *Tre* (1957) của họa sĩ Trần Đình Thọ,...

Tranh lụa

- GV giới thiệu sơ qua về đặc điểm và chất liệu của tranh lụa :
 - + Lụa là chất liệu truyền thống của Phương Đông nói chung và Việt Nam nói riêng. Nghệ thuật tranh lụa Việt Nam có nhiều tác phẩm ghi đậm bản sắc riêng, đậm thắm không ồn ào, nhẹ nhàng mà sâu lắng.
 - + Nét nổi bật của nghệ thuật tranh lụa Việt Nam là đã tìm được một bảng màu riêng : lối dùng màu đơn giản mà vẫn tạo nên sự phong phú của sắc, thể hiện được đầy đủ tư tưởng và tình cảm của họa sĩ. Kĩ thuật vẽ chủ yếu là vẽ màu theo mảng phẳng và dùng nét bao quanh hình trong đó khối chỉ là gợi tả, màu sắc nhẹ nhàng, ít có sự chuyển biến đột ngột. Với cách thức hồ nền trên lụa và dùng bút lông mềm để vẽ màu, kết hợp với cọ rửa trong khi vẽ để bộc lộ rõ tính mềm mại và óng ả của thớ lụa.
- GV giới thiệu những tác phẩm tiêu biểu :
 - + *Con đòc bằm nghe* (1955) của họa sĩ Trần Văn Cẩn.
 - + *Hành quân mùa* (1958) của họa sĩ Phan Thông.
 - + *Ghé thăm nhà* (1958) của họa sĩ Nguyễn Trọng Kiệm.
 - + *Về nông thôn sản xuất* (1960) của họa sĩ Ngô Minh Cầu.
 - + *Ngày mùa* (1960) của họa sĩ Nguyễn Tiến Chung.
 - + *Ghé qua bản* (1970) của họa sĩ Nguyễn Thụy.
 - + *Trăng trên cồn cát* của họa sĩ Nguyễn Văn Chung.
 - + *Góp thóc vào kho* của họa sĩ Tạ Thúc Bình,...

Tranh khắc

- GV giới thiệu sơ qua về đặc điểm và chất liệu của tranh khắc :
 - + Tranh khắc chịu ảnh hưởng của dòng tranh Đông Hồ và Hàng Trống (xem lại Mĩ thuật 6 – SGK). Tranh khắc dễ hiểu, gần gũi với công chúng và có thể nhân (in) ra được nhiều bản.
 - + Họa sĩ dùng ván gỗ hoặc cao su, thạch cao, kẽm,... để khắc các bản vẽ nét, sau bôi màu và in ra giấy. Vì thế tranh khắc có thể là đen trắng hoặc có màu, tùy theo ý định sáng tác của họa sĩ.

- + Tranh khắc Việt Nam là sự kết hợp giữa chất trang trí truyền thống với khoa học thẩm mỹ Phương Tây và phong cách cá nhân họa sĩ, tạo nên vẻ đẹp riêng trong nền mỹ thuật hiện đại Việt Nam.
- GV giới thiệu một số tác phẩm tiêu biểu :
 - + *Ngày chủ nhật* (1960) của họa sĩ Nguyễn Tiến Chung.
 - + *Ba thế hệ* (1970) của họa sĩ Hoàng Trầm.
 - + *Mùa xuân* (1960) của họa sĩ Đinh Trọng Khang.
 - + *Hai ông cháu* (1966) của họa sĩ Huy Oánh.
 - + *Du kích miền núi* của họa sĩ Nguyễn Trọng Hợp,...

Tranh sơn dầu

- GV giới thiệu sơ qua về chất liệu và đặc điểm của sơn dầu (xem lại Mĩ thuật 6 (SGV) bài “Sơ lược về mỹ thuật Việt Nam từ cuối thế kỉ XIX đến năm 1945”).
 - + Sơn dầu là chất liệu của Phương Tây du nhập vào nước ta từ khi có Trường Cao đẳng Mĩ thuật Đông Dương (1925), đã được các họa sĩ Việt Nam sử dụng rất thành thục, có sắc thái riêng biệt và đậm đà tính dân tộc.
 - + Tranh sơn dầu cho người xem cảm nhận sự khoẻ khoắn, khúc chiết về màu sắc, ánh sáng, bút pháp ; sự phong phú của khả năng diễn tả các ý tưởng, cảm xúc của họa sĩ.
- GV giới thiệu một số tác phẩm tiêu biểu :
 - + *Ngày mùa* (1954) của họa sĩ Dương Bích Liên.
 - + *Cảnh nông thôn* (1958) của họa sĩ Lưu Văn Sơn.
 - + *Nữ dân quân miền biển* (1960) của họa sĩ Trần Văn Cẩn.
 - + *Một buổi cày* (1960) của họa sĩ Lưu Công Nhân.
 - + *Công nhân cơ khí* (1962) của họa sĩ Nguyễn Đỗ Cung.
 - + *Tiếng đàn bầu* của họa sĩ Sĩ Tốt.
 - + *Em hát anh nghe* của họa sĩ Trần Huy Oánh,...

Tranh màu bột

- GV giới thiệu sơ qua về đặc điểm và chất liệu của màu bột :
 - + Màu bột là chất liệu gọn nhẹ, đơn giản, dễ sử dụng, được các họa sĩ Việt Nam hay dùng để vẽ.

- + Màu bột có thể vẽ trên giấy, trên vải, trên gỗ,... có khả năng diễn tả thiên nhiên, đời sống một cách sinh động, sâu sắc và hiệu quả nghệ thuật cao.
- GV giới thiệu một số tác phẩm tiêu biểu :
 - + *Đến Voi phục* (1957) của họa sĩ Văn Giáo.
 - + *Một xóm ngoại thành* (1961) của họa sĩ Nguyễn Tiến Chung.
 - + *Ao làng* (1963) của họa sĩ Phan Thị Hà.
 - + *Hà Nội đêm giải phóng* của họa sĩ Lê Thanh Đức.
 - + *Em nào cũng được học* của họa sĩ Sỹ Tốt,...

Điêu khắc

- GV giới thiệu sơ qua về đặc điểm và chất liệu của điêu khắc :
 - + Điêu khắc bao gồm các tác phẩm tượng tròn, phù điêu ; bằng chất liệu thạch cao, xi măng, đá, gỗ, đồng,...
 - + Các tác phẩm điêu khắc phản ánh tư tưởng, tình cảm của nhân dân, những con người của xã hội mới, những anh hùng liệt sĩ trong kháng chiến,...
- GV giới thiệu một số tác phẩm điêu khắc tiêu biểu :
 - + *Nắm đất miền Nam* (1955) của Phạm Xuân Thi.
 - + *Võ Thị Sáu* (1956) của Diệp Minh Châu.
 - + *Vót chông* (1968) của Phạm Mười.
 - + *Chiến thắng Điện Biên Phủ* (1969) của Nguyễn Hải.
 - + *Nguyễn Văn Trỗi* của Võ Văn Tấn.
 - + *Cắm thẻ nhận ruộng* của Trần Văn Lâm,...

Hoạt động 3

Đánh giá kết quả học tập

- GV đặt câu hỏi ngắn, dễ trả lời để củng cố bài. Các câu hỏi tập trung vào Hoạt động 2.
- GV nhấn mạnh một vài điểm sau :
 - + Sau năm 1954, mỹ thuật Việt Nam đã phát triển, ngày càng có nhiều thành tựu, tìm tòi mới với nhiều phong cách và thể loại khác nhau.
 - + Sự phong phú về nội dung và đa dạng về nghệ thuật đã ghi lại dấu ấn quan trọng trong sự phát triển của mỹ thuật hiện đại Việt Nam.

Bài tập về nhà

- Sưu tầm các bài viết và tranh in trên sách báo của các họa sĩ.
- Chuẩn bị cho Bài 11.